

BURSA DÜĞÜNLERİNDE GELENEKSEL ERKEK RİTÜELLERİ: ÜÇ TEMSİLİ UYGULAMA EKSENİNDE ANALİZ

Hale YAMANER OKDAN*

* Doç. Dr. Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, hale.yamaner@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3278-5466

Received Date: 26.07.2025. Revised Date: 16.08.2025. Accepted Date: 31.08.2025

Copyright © 2025 Hale Yamaner Okdan This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

Bu çalışma Bursa yöresine özgü düğün geleneklerini temsil eden üç geleneksel uygulama üzerinden yerel kültürel kodların izini sürmeyi amaçlamaktadır. Düğünler sadece evlilik kurumunun değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin, yerel değerlerin ve kolektif kimliğin yeniden üretildiği ritüel alanlardır. Bu bağlamda araştırmada bölgede alan çalışması ile tespit ettiğimiz erkeklere özgü üç geleneksel uygulama olan Danışık Gecesi, Kına Ateşi ve Kovan İsteme ile Erkek Kına Eğlenceleri ele alınmıştır. Bu geleneksel unsurlar aracılığıyla düğünlerin sadece bireysel bir geçiş ritüeli değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma, kültürel aktarım ve kimlik inşası bağlamında da önemli bir işlev taşıdığı ortaya konmaktadır. Bursa'da erkeklere özgü bu üç uygulama; dayanışma, mizah, sembolik rekabet ve cemaat aidiyeti gibi çeşitli işlevler üstlenerek, erkeklığe geçişin sosyal boyutlarını görünür kılmaktadır. Danışık Gecesi, damadın yakın çevresiyle düzenlediği eğlence ortamında geleneksel mizahi unsurlarla sosyal gerilimi azaltırken; Kovan İsteme ve Kına Ateşi, damadın tarafının kız evine yönelik gerçekleştirdiği ritüel temelli bir talep ve güç gösterisi olarak öne çıkar. Kınalarda erkek eğlenceleri ise, kadın merkezli kına gecesinden ayrılan, erkeklere özel bir eğlence alanı oluşturarak cinsiyet rollerine ilişkin sınırları pekiştirir. Makalede bu uygulamalar, toplumsal yapı ve kültürel süreklilik çerçevesinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bursa Düğün Gelenekleri, Düğün Ritüelleri, Toplumsal Cinsiyet Kimliği, Kültürel Bellek, Geçiş Törenleri.

TRADITIONAL MALE RITUALS IN BURSA WEDDINGS: AN ANALYSIS BASED ON THREE REPRESENTATIVE PRACTICES

Abstract

This study aims to trace local cultural codes through three traditional practices representative of wedding customs specific to the Bursa region. Weddings function not only as a social institution marking the transition into marriage but also as ritual spaces where gender roles, local values, and collective identities are reproduced. Within this context, the research focuses on three male-specific traditional practices identified through fieldwork in the region: Danışık Night, Henna Fire and Requesting the Hive, and Male Henna Festivities. Through these traditional elements, it is demonstrated that weddings serve not only as individual rites of passage but also play a significant role in social solidarity, cultural transmission, and identity construction. These three male-oriented practices in Bursa embody functions such as solidarity, humor, symbolic competition, and communal belonging, thereby rendering the social dimensions of male transition visible. Danışık Night, as a social entertainment organized among the groom's close circle, alleviates social tensions through traditional humorous elements; meanwhile, Hive Requesting and Henna Fire stand out as ritual-based acts of demand and power assertion performed by the groom's party toward the bride's household. Male henna festivities, distinct from the female-centered henna night, create a male-exclusive space of entertainment, reinforcing boundaries related to gender roles. This article analyzes these practices within the framework of social structure and cultural continuity and interprets them through a cultural analysis approach.

Keywords: Bursa Wedding Traditions, Wedding Rituals, Gender Identity, Cultural Memory, Rites of Passage.

• GİRİŞ

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde biçimlendirdiği, nesiller boyunca aktarılan ve toplumsal kimliğin oluşumunda belirleyici rol oynayan değerler, normlar, semboller ve anlamlar bütünüdür. Dil, inanç sistemleri, törenler, sanatsal üretimler, sosyal kurumlar ve gündelik yaşam pratikleri gibi unsurlar, kültürel yapının temel bileşenlerini oluşturur. Kültür, yalnızca geçmişten devralınan bir miras olmanın ötesinde, toplumsal ilişkiler içinde sürekli olarak yeniden üretilen ve dönüştürülen dinamik bir yapıdır. Bu bağlamda kültür, bireylerin dünyayı algılama, anlamlandırma ve sosyal etkileşimde bulunma biçimlerini şekillendirirken, aynı zamanda kolektif hafızanın ve kimliğin inşasında da merkezi bir işlev üstlenir.

Toplumların kültürel kimliklerini yansıtan ve nesiller arası aktarımı sağlayan gelenekler, toplumsal yapının korunması ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynar. Bu gelenekler arasında düğün törenleri, bireylerin yaşam döngüsünde önemli bir dönüm noktasını işaret ederler ve toplumsal bağların güçlendirilmesine katkıda bulunurlar. Bu çerçevede, düğünler kültürel yapının en görünür ve işlevsel ritüellerinden biri olarak öne çıkarlar. Düğünler toplumun değer yargılarını, inanç sistemlerini ve normatif yapısını yansıtan kompleks geçiş ritüelleridir. Bu nedenle, düğün gelenekleri üzerine yapılan çalışmalar, toplumların kültürel dinamiklerini anlamak açısından büyük önem taşır.

Düğün" kelimesi, Türk dilinin köklü geçmişine dayanan ve evlilik törenlerini ifade eden bir kavramdır. Kelimenin kökeni, Eski Türkçedeki "tüg-" (bağlamak) fiiline kadar uzanır. Eski Türkçede "tüg-" fiili, "bağlamak, düğümlmek" anlamına gelir. Bu fiilden türeyen "tügün" kelimesi, evlilik yoluyla iki kişinin birleşmesini ifade eder (Clauson, 1972: 487). "Tügün" kelimesi, zaman içinde ses değişimlerine uğrayarak modern Türkçede "düğün" şeklini almış ve evlenme törenlerini ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. (Ercilasun, 2004, s. 112). Düğün, evlilik yoluyla iki kişinin ve iki ailenin birleşmesini simgeleyen bir kavramdır. Türk kültüründe "düğün", yalnızca bir evlilik töreni değil, aynı zamanda toplumsal bir kutlama ve ritüeller bütünüdür. Bu ritüeller, Türk toplumunun sosyal yapısını ve değerlerini yansıtır (Ögel, 1978: 245).

"Türk toplumunda düğün törenleri, iki bireyin birleşmesinin ötesinde iki ailenin ve hatta iki topluluğun kaynaşmasını simgeleyen karmaşık bir sosyal olaydır. Düğün ritüelleri, toplumsal cinsiyet rolleri, aile bağları ve kültürel kimlik gibi unsurları yansıtır. Özellikle kına gecesi, gelinin ailesine vedası ve düğün alayı gibi ritüeller, kadınların toplumsal statüsünü ve aile içindeki rollerini pekiştiren önemli pratiklerdir (Arslan, 2015: 45). İki ailenin sosyal ve ekonomik bağlarını da güçlendiren düğünlerde yapılan harcamalar, ailelerin sosyal statülerini gösterme aracı olarak da işlev görür (Özbay, 2010: 78).

Düğünler, bireylerin yaşamındaki en önemli geçiş ritüellerinden biridir. Düğün sürecinde uygulanan gelenekler, toplumun değer yargılarını, aidiyet duygusunu ve kuşaklar arası kültürel aktarımı temsil eder. Bu ritüeller, her toplumun kendi tarihsel, kültürel ve sosyolojik dokusu içerisinde şekillenmiş uygulamalar içerir.

Bursa düğünlerinde erkeklere özgü üç geleneksel uygulama olan Danışık Gecesi, Kına Ateşi ve Kovan İsteme ile Erkek Kına Eğlencelerinin ele alındığı çalışmamızda amaç, bu uygulamaların toplumsal işlevlerini ve kültürel süreklilikteki yerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen çalışmamızda Bursa il merkezinde 2011 yılında gerçekleştirilen alan araştırmalarında yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, Bursa'da düğün organizasyonlarına katılan veya bu gelenekleri sürdüren erkek ve kadın katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında temsili unsurların bireylerce nasıl algılandığı, hatırlandığı ve aktarıldığı üzerine odaklanılmıştır. Ayrıca yerel kültürel hafızayı yansıtan yazılı kaynaklar da belge taraması yöntemiyle analiz edilmiştir.

Elde edilen veriler, geleneksel uygulamaların sembolik anlamları ve toplumsal işlevleri doğrultusunda incelenerek yorumlanmıştır.

Bursa, Marmara Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alan, hem doğal hem de beşeri coğrafi özellikleriyle dikkat çeken bir ildir. Kuzeyinde Marmara Denizi, güneyinde ise Uludağ ile çevrili olan Bursa, ova ve dağların iç içe geçtiği bir yapıya sahiptir. Coğrafi çeşitliliği Bursa'yı hem ekonomik açıdan geliştirmiş hem de doğal zenginlikler bakımından zengin bir kent haline getirir.

Bursa, tarihi çok eski dönemlere dayanan köklü bir şehirdir. İlk yerleşim izleri M.Ö. 3. yüzyıla uzanır ve bölge sırasıyla Bithynialılar, Roma ve Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Orta Çağ ve sonrasında küçük bir Tekfurlukken Bursa'nın önemli bir şehir haline dönüşmesi, çağın en önemli olayı olarak görülecektir. Büyük bir devletin bu yerleşim alanını payitaht olarak ilan etmesi ve ilgili devletin kurucusu olan Osman Gazi'nin mefkûresi ile olacaktır. Osman Gazi Türk ve Cihan tarihinin en büyük devletlerinden birinin temel taşını koyan, Osmanlı Devleti'nin ve hanedanlığının kurucu padişahıdır (Bursa Valiliği, 2021: 116).

Bursa 1326 yılında Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi tarafından fethedilerek Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olmuştur. Bu dönemden itibaren şehir hızla gelişmiş, önemli bir ticaret, kültür ve sanat merkezi haline gelmiştir. Osmanlı'nın ilk büyük mimari eserleri, türbeleri ve çarşıları burada inşa edilmiştir. Başkentlik görevini Edirne'ye devrettikten sonra da önemini yitirmemiştir. Cumhuriyet döneminde sanayi ve tekstilde öne çıkan Bursa, tarihî mirasını modern gelişmeyle birleştiren önemli bir şehir olma özelliğini günümüzde de sürdürmektedir.

Bursa, hem Osmanlı başkenti olması hem de Balkanlar'dan Anadolu'ya uzanan göç yolları üzerinde yer alması sebebiyle zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Anadolu'nun köklü şehirlerinden biri olan Bursa, tarihsel birikimi ve kültürel çeşitliliğiyle geleneksel düğün ritüellerinin zengin bir örüntüsünü barındırır.

• ÜÇ ÖRNEK ÜZERİNDEN BURSA DÜĞÜNLERİNDE GELENEKSEL ERKEK RİTÜELLERİ

Bursa düğün kültürüne özgü erkek ritüellerinden alan araştırması yoluyla tespit ettiğimiz üç uygulama olan Danışık Gecesi, Kına Ateşi ve Kovan İsteme ile Erkek Kına Eğlenceleri yalnızca geleneksel eğlenceler ya da sembolik jestler olarak değil; aynı zamanda erkekliğin toplumsal olarak inşa edildiği, onaylandığı ve pekiştirildiği törenlerdir. Judith Butler'ın toplumsal cinsiyet kuramında ifade ettiği üzere, toplumsal cinsiyet sabit bir kimlik değil, tekrar eden pratiklerle üretilen bir performanstır (2017: 43-55). Bu bağlamda incelenen erkeklere özgü düğün uygulamaları, ataerkil normların ritüel bağlamda yeniden üretildiği, erkekliğin topluluk içinde temsiliyle ilgili normatif davranış kalıplarının sergilendiği performans alanlarıdır.

Öte yandan, bu uygulamalar sembolik etkileşimcilik perspektifiyle de ele alınabilir. Ritüel boyunca sergilenen mizah, sembolik rekabet ve dayanışma biçimleri, erkeklerin grup içi rollerini pekiştirmelerine, hiyerarşileri müzakere etmelerine ve kolektif kimliklerini ifade etmelerine imkân tanır.

Danışık Gecesi Erkek Eğlencesi

Bursa düğünlerinde erkeklere özgü geleneksel uygulamalardan biri olan Danışık Gecesi, düğün sürecinin planlandığı ve erkekler arasında sosyal iletişimin pekiştirildiği önemli bir törensel buluşmadır. Genellikle düğünün ilk günü yapılan bu etkinlik, adını “danışma” eyleminden alır. Danışık gecesi, düğüne dair organizasyonel detayların konuşulduğu bir toplantı niteliği taşır: Düğün misafirlerinin nerede kalacağı, hangi evin kimleri konuk edeceği, konvoyun nasıl ilerleyeceği gibi pratik meseleler bu gece ele alınır.

Ancak Danışık Gecesi yalnızca işlevsel kararların alındığı bir toplantı değil; aynı zamanda köy erkeklerinin sosyalleşme fırsatı bulduğu bir kültürel ritüeldir. Tarla, bağ, bahçe gibi yoğun gündelik uğraşlar içinde birbirini sık göremeyen köy halkı, bu vesileyle bir araya gelir. Düğün, bireysel değil kolektif bir olaydır ve Danışık Gecesi bu kolektivitenin ilk sahnesidir. Cengiz Bütün’ün ifadesiyle: “İşte dediler hastaymış, duydum, nasıl sorar” gibi söylemler, köy halkının birbirine hal hatır sorma biçimidir ve bu gece toplumsal bağların pekiştiği bir zemin oluşturur (Cengiz Bütün, Kişisel Görüşme, 24.01.2011).

Danışık Gecesi, aynı zamanda eğlenceli bir müzik ortamıyla iç içedir. Düğün planlamaları yapıldıktan sonra, köyün ileri gelenleri ve yaşlıları, halk arasında “ihtiyar heyeti” olarak adlandırılan bir topluluk, Oturak Türküleri adı verilen müzikli bir dinleti eşliğinde vakit geçirir. Oturak türküleri, oyun oynanmadan, oturulduğu yerden dinlenen ağır tempolu ve sözlü halk ezgileridir. Bu türkülerin belirli bir icra sırası bulunmamakla birlikte, Dereleri Aldı Tüfek Yankısı, Hereke’nin Ağaları gibi ezgiler sıklıkla tercih edilir. Bu oturum, hem geçmişin müzik mirasını yaşatmakta hem de ihtiyarların onurlandırıldığı bir geleneksel sahne olarak işlev görmektedir.

İhtiyar heyeti bu sakin ve ağırbaşlı eğlencenin ardından geceyi erken terk eder. Onlara göre gençler kendi aralarında daha rahat eğlenmelidir ve yaşlıların varlığı gençlerin özgürce hareket etmelerini kısıtlayabilir. İhtiyarlar ayrıldıktan sonra gece gençlerin eğlencesine dönüşür; oyunlar, hareketli türküler ve şakalaşmalarla süren bu ikinci bölüm, Danışık Gecesi’nin daha dinamik ve genç kuşağa özgü yönünü yansıtır.

Dolayısıyla Danışık Gecesi, hem düğün organizasyonunun yapılması hem de kuşaklar arası kültürel aktarımın sağlandığı çok katmanlı bir törensel yapı sunar. Bir yanda oturaklı müzikle geçmiş kuşağın değerleri yaşatılırken, diğer yanda gençlerin özgürce eğlenmesiyle kültürel sürekliliğin dinamik boyutu inşa edilir.

Danışık Gecesi, erkeklerin düğün sürecindeki organizasyonel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirdiği bir “komunitas” (communitas) deneyi olarak değerlendirilebilir. İhtiyar heyetinin oturak türküleri eşliğinde geçirdiği ağırbaşlı bölüm, geleneksel sosyal hiyerarşinin ve kültürel sürekliliğin görünür kılındığı bir “struktur”dur. İhtiyarların ayrılmasıyla başlayan gençlerin eğlencesi ise, normların geçici olarak esnetildiği ve genç erkeklerin kimliklerini deneyimledikleri bir liminal alan oluşturur (Turner, 1969: 94-125). Bu bağlamda, Danışık Gecesi, hem geleneksel otoritenin hem de gençliğin temsil edildiği çift katmanlı bir ritüeldir.

Kına Ateşi ve Kovan İsteme

Bursa düğünlerinde kız evinde gerçekleştirilen geleneksel ritüellerden biri de kına ateşidir. Bu uygulama, sadece sembolik bir ateş yakılmasından ibaret olmayıp, toplumsal rollerin görünür hâle geldiği ve karşılıklı etkileşimlerin ritüel diliyle kurulduğu dinamik bir süreçtir. Kına ateşi, kız evinin kapısının önünde büyükçe odunlarla yakılır ve dikkat çeken ilk kural, bu ateş yandıktan sonra çevrede başka hiçbir ateşin yakılmaması gerektiğidir. Öyle ki, çakmakla sigara yakmak dahi uygun görülmez; sigara, mutlaka yanan kına ateşinden tutuşturulmalıdır. Bu durum, ateşin yalnızca ısınma ya da aydınlanma aracı değil, ortak bir kültürel anlam taşıyan “kutsal” bir unsur olarak kabul edildiğini gösterir.

Ateşin yakılmasıyla birlikte müzik ve oyun başlar. Topluluk üyeleri, özellikle erkekler oyun oynamaya davet edilir; bu noktada ritüelin bir diğer önemli aşaması olan kovan isteme devreye girer. Oyunculardan biri çalgıcılara müziği kesmelerini söyleyerek oynamayı reddeder. Bu, aslında geleneksel olarak beklenen bir davranıştır çünkü oynamamanın gerekçesi ritüeli devam ettirecek yeni bir eyleme işaret eder. Oyuncu, damadın bacanağını çağırarak ondan bir kovan getirmesini ister; aksi hâlde oynamayacağını belirtir. Bu kovan, içinde arı olmayan, boş bir arı

kovanıdır ve sadece kızın eniştesinden talep edilebilir. Gelenek, herkesin kovan isteyemeyeceğini, bu talebin belirli kişilerce dile getirilebileceğini ifade eder.

Bacanağın getirdiği kovan, kına ateşinin üzerine dikilir. Bu işlem ateşi daha da büyütür ve sahne görsel olarak da zenginleşir. Kovan yerleştirildikten sonra oyunlar yeniden başlar. Ancak bu ritüelde oyunlar sık sık kesilir; yeni istekler, sembolik talepler ve mizahi göndermelerle eğlence sürekli olarak yeniden yapılandırılır. Bu da ritüelin sadece eğlenceye değil, sembolik pazarlıklara, sosyal rollerin teyidine ve karşılıklı kültürel iletişime hizmet ettiğini gösterir.

Bu gelenekle ilgili detaylı bilgiye 24 Ocak 2011 tarihinde gerçekleştirilen bir görüşmede ulaşılmıştır. Görüşmecinin aktarımına göre: “Kına ateşi yanınca herkes oyuna kalkmalı. Ama biri kalkmaz, ‘oynamam’ der. Neden? Çünkü kovan gelmemiştir. Bacanağa haber gönderilir, ‘kovana getir de oynayalım’ denir. O da bir kovan bulur, getirir, ateşe koyar. Ateş büyüyünce oyun yeniden başlar. Ama durmaz, başka istekler olur, oyun yine kesilir...” (Mehtap Özgüler Takmaklı, Kişisel Görüşme, 24.01.2011).

Bu uygulama, eğlence ile sembolizmi iç içe geçirerek hem sosyal bağları kuvvetlendirmekte hem de ritüelin yaşayan bir kültürel aktarım aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Kına Ateşi ve Kovan İsteme uygulaması, sembolik güç dinamiklerinin ve sosyal sözleşmelerin dramatize edildiği performatif bir süreçtir. Ateş, toplumsal ritüellerde arınma, koruma ve birlik simgesi olarak kullanılırken, kovan isteme aşaması “ritüel müzakere” niteliğindedir. Bu aşamada, damadın çevresi ile kız evi arasında sembolik bir alışveriş ve sosyal statü test edilir (Bell, 1992: 45-78). Bu pratik, toplumsal rollerin ritüel yoluyla yeniden teyit edilmesini sağlar ve erkek dayanışması içinde mizahın ve sembolik rekabetin kullanımına olanak tanır.

Erkek Kına Eğlenceleri

Kına gecesi, Türk düğün gelenekleri içerisinde gelinin ailesine ve bekârlık dönemine sembolik bir biçimde veda ettiği ritüel niteliğindeki bir uygulamadır. Kadınlar arasında gerçekleştirilen bu tören, gelinin avuç içine kına yakılmasıyla sembolik anlam kazanır. Kına, bu bağlamda hem gelini nazardan ve olumsuzluklardan koruduğuna inanılan bir tılsım işlevi görür hem de evliliğe dair bolluk, bereket ve devamlılık beklentilerini temsil eden kültürel bir simge olarak öne çıkar.

Bursa düğünlerinde, kadınlara özgü olarak bilinen kına gecesi ritüeli, erkekler için de ayrı bir eğlence alanı yaratmaktadır. Kına gecesi akşamı, kız evine kınayı bırakan delikanlılar, davul-zurna eşliğinde alaylar oluşturarak köyü dolaşırlar. Bu geziler, yalnızca bir teslim görevi değil; aynı zamanda genç erkeklerin sosyalleşme, kendilerini gösterme ve aidiyet sergileme alanına dönüşür. Alay, damadın yakın akrabaları ve mahalle halkının evlerini sırayla ziyaret eder. Ziyaret edilen her mahallede oyunlar oynanır; ancak burada dikkat çeken önemli bir kural vardır: her mahallede her genç oynamaz.

Bu kuralın sosyokültürel arka planı oldukça derindir. Öncelikle, bu uygulama genç erkeklerin sevdikleri kızlara kendilerini gösterebilmeleri için bir fırsat sunar. Kız ve erkeklerin genellikle ayrı alanlarda eğlendiği bu geleneksel ortamda, erkeklerin açık alanda gerçekleştirdiği eğlenceler, genç kızlar tarafından camlardan veya kapı aralıklarından izlenir. Eğer bir delikanlının sevdiği kız belirli bir mahallede oturuyorsa, o mahallede sadece o genç sahneye çıkar; diğer arkadaşları onun önünü kesmemek, ona saygı göstermek adına o mahallede oynamaz. Bu durum, geleneksel erkek dayanışmasının ifade edildiği sembolik bir sahnedir.

Bu uygulama aynı zamanda, ailenin oğlunu topluma tanıtma ve "evlenme çağına geldiğini" ilan etme ritüeli olarak da okunabilir. Delikanlının sahneye çıkması, sadece bireysel gösteriş değil, ailesinin de sosyal çevresine verdiği bir mesajdır: “Oğlum büyüdü, artık damat olmaya hazır.” Bu yönüyle kına eğlencesi, ailevi onurun ve toplumsal statünün de sergilendiği bir sahne hâline gelir.

Erkek alayı, köyde dolaşırken ziyaret ettikleri evlerden çeşitli hediyeler de toplar. Bu hediyeler, ev sahibinin mesleği ya da sosyal konumuna göre değişiklik gösterebilir. Örneğin, hayvancılıkla uğraşan bir ev sahibinden oğlak ya da keçi, avcılıkla uğraşandan ise bir tavşan hediye etmesi beklenebilir. Bu istekler ritüel bir şaka niteliğinde olmakla birlikte, ev sahibinin cömertliği ve katılımı da bu şekilde sınanmış olur. Toplanan yiyecek ve içecekler, daha sonra köydeki Delikanlı Odası olarak bilinen mekânda toplanır ve burada hazırlanan bir sofraya etrafında hep birlikte tüketilir. Bu aşama, eğlencenin topluca tamamlandığı, yorgunluğun paylaşmaya dönüştüğü bir kapanış işlevi görür.

Bu uygulamaya dair ayrıntılar, Mehtap Özgüler Takmaklı ve Firdevs Ferik ile yapılan görüşmelerde ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Takmaklı'nın ifadeleri, bu geleneğin hem bireysel hem kolektif anlamını gözler önüne sermektedir: “Her mahallede herkes oynamaz. Kimin sevdiği neredeyse, o çıkar oynar. Diğerleri çıkmaz, ayıp olur. Zaten herkes bilir kimin kimi sevdiğini. Onun oynayacağı yere karışılmaz. Bir de topladığımız hediyeleri hep birlikte odaya götürür, orada hazırlar yeriz” (Mehtap Özgüler Takmaklı ve Firdevs Ferik, Kişisel Görüşme, 24.01.2011).

Erkek kına eğlenceleri, geleneksel yapının içinde genç erkeklerin sosyal kimliğini inşa ettikleri, duygu ve aidiyetlerini ritüel bir dille ifade ettikleri çok katmanlı bir deneyim sunar. Bu eğlenceler, genç erkeklerin toplumsal cinsiyet kimliklerini ve romantik duygularını kültürel olarak sahneledikleri bir “performans” alanıdır. Goffman’a göre (1959: 112-130) erkeklerin kına eğlencesindeki performansı bir “kimlik sahnesidir”. Mahallelerde oynama kısıtlaması, hem erkek dayanışmasının hem de sevdanın toplumsal normlarla sınırlandırılmış ama görünür kılınmış ifadesidir. Ayrıca, ailelerin oğullarının evlenme çağına geldiğini toplum önünde ilan etmeleri, sosyal statü ve onurun toplumsal inşasında önemli bir işlev görür. Mauss’un (1925) “karşılıklılık” kavramı hediyelerin sosyal anlamını açıklar. Hediyelerin toplanması ve paylaşılması “karşılıklılık” (reciprocity) normlarının somut bir tezahürüdür (21-44).

Anadolu Erkek Düğün Ritüelleriyle Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Anadolu’nun farklı bölgelerinde erkek düğün ritüellerine benzer uygulamalar görülmekle birlikte, bu ritüellerin biçimi ve taşıdığı sembolik anlamlar bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Her coğrafyanın kendine özgü sosyal yapısı, kültürel değerleri ve tarihi birikimi, bu ritüellerin şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Bazı bölgelerde erkeklerin düğün sürecindeki rollerine vurgu yapan pratikler daha çok organizasyon ve toplumsal sorumluluk ekseninde gelişirken, bazı bölgelerde bu ritüeller genç erkeklerin bireysel kimliklerini sergiledikleri performans alanlarına dönüşebilir. Ayrıca, sembolik öğeler ve kullanılan materyaller de farklılık arz eder; kimi yörelerde ateş ya da kovan gibi somut objeler ön plandayken, bazılarında sözlü ifadeler ve sosyal pazarlıklar ritüelin merkezini oluşturur. Bu çeşitlilik, Anadolu’nun kültürel mozaığının zenginliğini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda erkek düğün ritüellerinin toplumsal cinsiyet, aidiyet ve sosyal statü gibi temaların yerel bağlamlarda nasıl anlam kazandığını da gösterir.

Bu bağlamda, Kocaeli ve Sakarya bölgelerinde Danışık Gecesi’ne benzer erkek toplantıları görülmekle birlikte, burada organizasyonel danışma yerine daha çok “gece pazarı” veya “köy kahvesi” ortamı olarak sosyalleşme ön plandadır (Demir, 2014, s. 58-62). Bursa’daki “oturak türkülerinin aksine, bu bölgelerde gençler ve ihtiyarlar arasındaki sınır daha esnektir.

Orta Anadolu’da Kına Ateşi ve Kovan İsteme gibi ateş çevresinde toplanma gelenekleri olsa da, kovan isteme pratiği nadirdir. Bunun yerine “ödünç alma” veya “kazık” denilen farklı tür ritüel pazarlıkları mevcuttur (Yıldırım, 2017: 92-96). Bu durum, Bursa’da ritüelin somut ve görsel olarak vurgulanmasına karşın, diğer bölgelerde sözlü ve sembolik etkileşimlerin ön planda olduğunu gösterir.

Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde erkek kına eğlenceleri, Bursa'daki gibi katı mahalle kısıtlamalarına tabi değildir. Burada erkekler ve kadınlar daha iç içe sosyalleşmekte, erkeklerin performansları daha çok bireysel yetenek gösterisine dönüşmektedir (Çelik, 2016: 102-117). Bursa'daki mahalle bazlı sınırlamalar, toplumsal normların ve mahalli sosyal ağların gücüne işaret eder.

• SONUÇ

Bursa'da düğünlere özgü geleneksel uygulamalar, yalnızca bireysel hayat evrelerinin kutlanması değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin canlı tutulduğu, dayanışmanın güçlendiği ve kültürel mirasın aktarıldığı anlamlı törenlerdir. Düğünlere özgü geleneksel unsurlar, bu geçiş ritüelinin hem birey hem de toplum düzeyindeki derinliğini gözler önüne sermektedir. Her bir ritüel yalnızca eğlence veya tören olmaktan öte, kültürel belleği canlı tutan bir yapı taşına dönüşmektedir. Erkek düğün geleneklerinden üç temsili unsur üzerinden yapılan analiz, Bursa'daki düğün geleneklerinin yerel kimliği güçlendiren bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Bursa'daki bu erkek düğün gelenekleri, yerel sosyal yapı, toplumsal cinsiyet normları ve kültürel kimliklerin karmaşık bir örüntüsünü oluşturur. Diğer Anadolu bölgelerindeki benzer ritüellerle karşılaştırıldığında, Bursa'nın özellikle ritüel performanslarının somut, sembolik ve sosyal dinamiklerle iç içe geçtiği özgün bir kültürel alan sunduğu görülmektedir. Bu gelenekler, sadece bireysel geçiş törenleri değil, aynı zamanda toplumsal düzenin, hiyerarşilerin ve kültürel belleğin canlı bir şekilde sürdürüldüğü ritüel sahneler olarak işlev görür. Böylece, Bursa düğünleri erkeklerin sosyal kimlik inşası, aidiyet duygusu ve toplumsal statü temsili bakımından zengin ve çok katmanlı bir kültürel miras olarak değerlendirilmelidir.

Bursa düğünlerindeki erkeklere özgü ritüeller olan Danışık Gecesi Erkek Eğlencesi, Kına Ateşi ve Kovan İsteme ve Erkek Kına Eğlenceleri, toplumsal cinsiyet kimliğinin ve sosyal hiyerarşinin ritüel pratikler aracılığıyla yapılandırıldığı, kolektif sembolik alanlar olarak değerlendirilebilir. Bu ritüeller, Turner'ın (1969: 94-125) "geçiş törenleri" (rites of passage) teorisi bağlamında incelendiğinde, bireylerin sosyal statülerinin dönüştüğü, normların yeniden üretildiği ve cemaat aidiyetinin pekiştirildiği "liminal" evreler olarak tanımlanabilir.

Ancak modernleşme, şehirleşme ve bireysel tercihler, bu geleneklerin günümüzde örneklerine rastlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle sözlü kültür ürünlerinin belgelenmesi ve yeni kuşaklara aktarımı büyük önem arz etmektedir. Bu unsurların yaşatılması, hem kimliğin korunması hem de kültürel sürekliliğin sağlanması açısından önemlidir.

• KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- ARSLAN, M. (2015). *Türk kültüründe düğün gelenekleri: Toplumsal cinsiyet ve kimlik*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BELL, C. (1992). *Ritual Theory, Ritual Practice*. Oxford University Press.
- BURSA VALİLİĞİ. (2021). 81 ilde kültür ve şehir: Bursa (M. Eriş, Ed.). İstanbul: Deren Matbaacılık.
- CLAUSON, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Clarendon Press.
- ÇELİK, E. (2016). *Ege Bölgesi Düğün Gelenekleri ve Sosyal Fonksiyonları*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

- DEMİR, A. (2014). Kocaeli ve Sakarya’da Geleneksel Erkek Toplantıları. İstanbul: Sosyal Kültür Araştırmaları Dergisi, 21(3), 54-69.
- ERCİLASUN, A. B. (2004). *Türk dili tarihi*. Akçağ Yayınları.
- GOFFMAN, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books.
- BUTLER, J. (2014). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilişi* (Çev. Zeynep Direk). İstanbul: Metis Yayınları.
- MAUSS, M. (1925). *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. Routledge.
- ÖGEL, B. (1978). *Türk kültür tarihine giriş*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZBAY, F. (2010). *Türkiye’de düğünlerin sosyolojisi: Toplumsal cinsiyet ve sınıf ilişkileri*. İletişim Yayınları.
- TURNER, V. (1969). *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Aldine Publishing.
- YILDIRIM, M. (2017). Orta Anadolu’da Ritüel Pazarlıkları ve Sosyal Etkileşimler. Ankara: Kültür ve Folklor Araştırmaları Dergisi, 14(2), 89-105.

Sözlü Kaynaklar

- Cengiz BÜTÜN: Lakabı Menteşeli Cengiz. 1971 Bursa Keles Menteşe köyü doğumlu. Mahalli sanatçı. Evli. Üç çocuklu. Bursa Merkez’de ikamet ediyor.
- Firdevs FERİK: 1969 doğumlu. Bursa Merkez’de ikamet diyor. Evli. Bir çocuklu. Geleneksel müzik icracısı.
- Mehtap TAKMAKLI ÖZGÜLER: Bursa Orhaneli doğumlu. Bursa Merkez’de ikamet diyor. Evli. Geleneksel müzik icracısı.